

Jędryczko, Tomasz

"Morze Śródziemne i świat
śródziemnomorski w epoce Filipa II, t.
I-II," Fernand Braudel, Gdańsk
1976-1977 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/1, 172

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

stych i czterdziestych XVI w. Autor analizuje umacnianie się pozycji nowego władcy, lata reform i wprowadzenie opryczniny, politykę zagraniczną. Podkreśla rozwój kontaktów z Anglią, przedstawia ekspansję na tereny chanatu kazańskiego oraz działalność Stroganowów na Syberii. Należy tu podkreślić, że sporym walorem książki są ilustracje — m.in. mapy państwa rosyjskiego według Jenkinsona z 1562 r.

Wiele stron poświęcono stosunkom z Polską (walki z Batorym) oraz korespondencji cara z ks. Andrzejem Kurbskim. Szkoda jednak, że o arcyciekawej pracy E. L. Keenana „The Kurbskii-Groznyi Apocrypha. The Seventeenth-Century Genesis of the »Correspondence« attributed to Prince A. M. Kurbskii and Tsar Ivan IV” autor wspominał jedynie w przypisie, przesuniętym, jak i inne, na koniec tekstu.

Bardzo interesujące wydają się próby ocen metod rządzenia Iwana i łamania opozycji (oprycznina, pacyfikacja Nowogrodu) — jednego z najbardziej kontrowersyjnych problemów nie tylko panowania Groźnego, ale także całości kultury politycznej tego okresu.

T. J.

Fernand Braudel, *Morze Śródziemne i świat śródziemnomorski w epoce Filipa II* t. I—II, Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1976—1977, s. 683, 765.

Wielką zasługą Wydawnictwa Morskiego jest przedstawienie polskiemu czytelnikowi tej klasycznej już dziś pracy wybitnego historyka francuskiego. Fernand Braudel, związany z grupą „Annales d'Histoire Économique et Sociale”, uczeń i współpracownik Marca Blocha i Lucien Febvre'a, główny zarys swojej pracy napisał przebywając przez pięć lat w obozie jenieckim, a następnie, po uzupełnieniu i zaopatrzeniu w aparat naukowy, wydał ją w 1949 r. Nowatorskie ujęcie historii, zaprezentowane po raz pierwszy w tak szerokiej skali, wzbudziło ogromne zainteresowanie. Nie obyło się też bez głosów krytycznych — zarzucano m.in. Braudelowi determinizm geograficzny. Ale wszystkich zadziwił ogrom wysiłku badawczego, niekonwencjonalne metody i szerokość spojrzenia.

We wstępie, wprowadzającym czytelnika w zagadnienia nowoczesnej historii i przedstawiającym rolę Braudela w ich formułowaniu, B. Geremek i W. Kula podkreślają śledzenie przez autora „wspólnych rytmów życia zbiorowego”. Francuski historyk „bada struktury społeczne i gospodarcze. Docieka relacji między morzem a cywilizacją”. Pytanie — czy morze łączy czy dzieli, jakie są powiązania między kulturami i modelami gospodarki wybrzeży Morza Śródziemnego? — przewija się stale przez karty książki. Autor analizuje obieg dóbr materialnych i informacji, stałość oraz zmienność układów społecznych. Posłużyły mu do tego archiwa kupieckie śródziemnomorskich centrów życia handlowego — dotychczas słabo w tym zakresie wykorzystane. „Badając — jak piszą autorzy wstępu — długie ciągi rozwojowe, procesy długiego trwania” Braudel prowadzi nas od „Roli środowiska”, przez „Losy zbiorowe i ruchy całościowe” do „Zdarzeń polityki i ludzi”. Nie sposób wymienić tu wszystkich problemów, ciekawych i niebanalnych przypadków, tworzących mozaikę przeszłości. Osobne słowa podziękowania należą się świetnym tłumaczom. Nieczęsto zdarza się widzieć na naszym rynku pozycję tak starannie a zarazem tak kompetentnie wydaną.

T. J.